

COQUILLES *

(ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ)

ΤΙΣ συγγραφεὺς δὲν ἀνεσχίρτησε βλέπων τὴν ιδεάν αὐτοῦ παραμορφωθείσαν, ἐξαμβλωθείσαν ὑπὸ τοῦ τυπογράφου, καταστᾶσαν δυσδιάγνωστον ; Καὶ τὸ ἀτύχημα τοῦτο συμβαίνει τὸ πλεῖστον εἰς τοὺς δημοσιογράφους, οἵτινες δὲν εὐκαιροῦσι πάντοτε νὰ ἐπιθεωρῶσιν ἐπιμελῶς τὰ δοκίμια αὐτῶν, ἢ ὧν αἱ διορθώσεις γίνονται ὑπὸ τρίτων ἀφρητημένων ἢ νυσταλέων καθ' ὃν χρόνον ἡ ἐφημερίς μέλλει νὰ τεθῇ ὑπὸ τὸ πιεστήριον. Θῦμα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τῆς φρικαλέας ταύτης συμφορᾶς κατηράσθημεν πολλάκις τοὺς στοιχειοθέτας, οἵτινες κοσμοῦσι διὰ τυπογραφικῶν λαθῶν τὰ ἄρθρα ἡμῶν καὶ ὧν τινὰ ἡξιώθησαν τῆς τιμῆς καὶ τῆς παρὰ ξένων ἐφημερίδων ἀναδημοσιεύσεως.

Διΐσχυρίζονται τινές, ὅτι ὑπάρχουσιν ἔργα ἄνευ τυπογραφικῶν λαθῶν. Δὲν ἀπεδείχθη. Ὡς τοιαῦτα δύναται τις νὰ ἀναγράψῃ τὸς ἀψευδεῖς ἐκδόσεις De Subtilitate ἐκτυπωθείσας ὑπὸ τοῦ Vascosan. Τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν, σπανιωτάτων ἄλλως τε, ἀντίτυπα εὗρηνται παρὰ τισι μόνον βιβλιοπώλοις, ἅτινα θεωροῦνται ὡς καύχημα ὑπ' αὐτῶν. Εἶναι ἀληθές ὅτι θεωροῦνται

* ΣΗΜ. — Οἱ ἀναγνώσται τοῦ *Ἡμερολογίου* θὰ ἐντρυφήσωσιν ἀναμφιβόλως εἰς τὸ πλήρες ἀττικῆς χάριτος καὶ εὐφυΐας σκαλάθουρα τοῦτο τοῦ ἐπὶ εὐρυμαθείᾳ καὶ γλαφυρότητι διακεκριμένου Διευθυντοῦ τοῦ *Messenger d'Athènes* κ. Α. Ζ. Στεφανόπολι, τοῦ πρυτάνεως τῶν ἐν Ἑλλάδι δημοσιογράφων. Λυπούμεθα μόνον ὅτι ἡ ἐξελληνισίς τοῦ ἄρθρου, δι' οὗ τιμᾷ τὸν ἀνὰ χεῖρας τόμον ὁ ἐξοχος ἡμῶν συνεργάτης, δὲν ἦτο βεβαίως δυνατόν νὰ ἀποδώσῃ πλήρη τὴν λεπτότητα καὶ τὴν χάριν τοῦ πρωτοτύπου.

οὐχ ἦττον εὐτυχεῖς ὅταν ἀνακαλύψωσι ἀντίτυπόν τι σπανίας ἐκδόσεως, ἢ τὸ ἰδιάζον γινώρισμα εἶναι τὸ τυπογραφικὸν σφάλμα.

“Ὅπως ποτ’ ἂν ᾗ, εἶναι ἀδύνατον ν’ ἀποφύγῃ τις τὰ λάθη ταῦτα, ἅτινα ἐνίοτε ὑποτιμῶσι πολὺ τὰς ἐκδόσεις καὶ ἅτινα ἐκτίθενται ἐπιδεικτικῶς καὶ ἀναιδῶς ἐν ταῖς στήλαις τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν ἐφημερίδων τῶν κάλλιστα καὶ ἄριστα συντασσομένων. Αἴτιοι δὲ τῶν παρalogωτάτων τούτων λαθῶν, ἃς τὸ εἴπωμεν ἀμέσως, δὲν εἶναι μόνον οἱ ἐργάται τυπογράφοι ἀμελοῦντες νὰ ἐκτελέσωσι διόρθωσιν τινα ἢ ἐκλαμβάνοντες γράμμα ἢ λέξιν ἄλλην ἀντ’ ἄλλης. Κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν τινὰ τούτων θραύονται, ἄλλα δὲ γίνονται ἀνάρπαστα ὑπὸ τοῦ κυλίνδρου. Ὁ πιστὴς δὲν τὸ ἀντιλαμβάνεται πάντοτε καὶ ἂν συμβῇ νὰ τὸ ἀντιληφῇ, ἄλλοιοῖ—οἱ πιστοὶ ἀγνοοῦσι ν’ ἀναγινώσκωσι τὸ πλεῖστον τὰ ἔργα ἅτινα ἐκτυποῦσι—τὴν τάξιν τῶν γραμμάτων ἢ τὰ ἀντικαθιστᾷ τυχαίως καὶ οὕτω ἐπέρχονται καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐκπλήττεται τις ἢ μένει ὡς ἐνὸς ὅταν ἀναγινώσκῃ *have* ἀντὶ *cave*, *four* ἀντὶ *cour*, *cynisme* ἀντὶ *civisme*, *frime* ἀντὶ *prime* καὶ ἄλλα παρόμοια καὶ τερατωδέστερα δηλητηριάζοντα τὴν ὑπαρξίν τῶν συγγραφέων

Σιγουργός τις, ὅστις καίτοι ἄσημος ὢν, ἐκχέει ὅμως ἐν τοῖς ἐπομένοις στίχοις πᾶσιν τὴν γολὴν αὐτοῦ κατὰ τῆς ρυσαρᾶς ταύτης μάστιγος :

A LA COQUILLE

Je vais chanter tous les hauts faits,
je veux dire tous les forfaits,
toi qu’ à bon droit je qualifie
fléau de la typographie.

S’ agit-il d’ un homme de bien ;
tu m’ en fais un homme de r i e n
fait-il quelque action inxigne
la malice la rend indigne,
Et, par toi, sa capacité
se transforme en rapacité
que sur un vaisseau quelque prince
visite nos ports en province,

d' un brave et fameux a m i r a l
 tu fais un fameux a n i m a l,
 et son émotion visible
 devient émotion risible
 Un savant maître fait des cours,
 tu lui fais opérer des tours...
 L' amphithéâtre et ses gradins
 ne sont plus que d'affreux grediens (κτλ)

Πᾶσαι αἱ κατὰ τῶν τυπογρ. λαθῶν ληφθεῖσαι προφυλάξεις ἀπέβησαν ἄγονοι. Συγγραφεὺς "Αγγλος Johnson ὀνόματι ὅστις συνέγραψε πόνημά τι ἐν ᾧ ὑποδεικνύει τὸν τρόπον τῆς ἐφευρέσεως αὐτοῦ, δι' ἧς ἀποφεύγονται τὰ τυπ. λάθη, ἐξήγειρεν ἄσβεστον γέλωτα, ὅτε, ἅμα τῇ ἀρχῇ τοῦ ἔργου του ἀνεγινώσκοντο Najesty ἀντὶ Majesty καὶ ὀλίγον περαιτέρω fame ἀντὶ same.

Τὰ λάθη ταῦτα προὔπηρξαν μάλιστα καὶ αὐτῆς τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας, ἀπαντῶσι δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς χειρογράφοις καὶ ταῖς ἐπιγραφαῖς, προερχόμενα ὑπὸ ἀπείρων ἀντιγραφῶν ἢ ὑπὸ ἀμαθῶν χαρακτῶν. Παραθετομένον τινα, τα μᾶλλον ἀξιοσημείωτα. Οἱ μεταφρασταὶ οὗς οἱ Ἴταλοὶ ἀπὸ traduttori καλοῦσι, μεταβάλλοντες τὸ φωνῆεν u εἰς i, tradit-tori (προδοταε) διέπραξαν μέγιστα τοιαῦτα, ὧν περιωνυμώτερον ἀπέβη τὸ τῆς παραδόσεως τῆς Ἀγ. Οὐρσούλης καὶ τῶν ἐν δεκά χιλιάδων παρθένων, τῶν συντρόφων τῆς, αἵτινες δῆθεν ὑπέστησαν τὸν διὰ μαρτυρίου θάνατον ἐν Κολωνίᾳ. — Τὸ λατινικὸν κείμενον ἔλεγεν ὅτι ἡ Ἀγ. Οὐρσούλη καὶ ἡ σύντροφος αὐτῆς Undicimille ἐμαρτύρησαν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ. Ὁ μεταφραστὴς ἀγνοῶν τὸ ὄνομα Undicimille ὑπέθεσεν ὅτι τὸ κείμενον ἡλλοιώθη δια τοῦ χρόνου καὶ τὸ διώρθωσεν οὕτω undecim millia.

Ἐν τοιοῦτον ἐκούσιον λαῶς ἐπήνεγκε τὸν θάνατον δυστυχοῦς γερμανοῦ τυπογράφου, ὅστις δημοσιεύσας μετὰ φρασίν τινα τῆς Βίβλου κατηγορήθη ὡς στρεβλώσας τὸ κείμενον χωρίου τινὸς τῆς Γενέσεως (κατὰ τὸν Μεσαίωνα δὲν ἡστειεύοντο μετὰ τὰ Ἀγία βιβλία). Ἰδού δὲ τί εἶχε συμβῆ. Ἡ γυνὴ τοῦ εἰρημένου ἐκδότου μὴ δυναμένη νὰ συγχωρήσῃ τῷ Μωϋσῇ ὅτι ὑπέταξε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρί, εἰσεχώρησε

λάθρα εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ συζύγου της, ἀφείλε τὰ δύο πρῶτα γράμματα τῆς λέξεως herr (κύριος, δεσπότης) καὶ ἀντικατέστησε ταῦτα διὰ τῶν γραμμάτων n a μεταβαλοῦσα οὕτω τὴν ἔννοιαν. Καὶ ἔστα: κύριός σου (herr) εἰς: Καὶ ἔστα: τρελλός σου (narr)· τουτέστι, παίγνιόν σου.

Ἐρασμος, ὁ γνωστὸς Ὁλλανδὸς στρεβλωτῆς τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἦν μετέβαλεν εἰς ἀκατάληπτόν τι γλώσσημα (charabia) μικροῦ δεῖν νὰ πληρώσῃ διὰ τῆς ζωῆς του — ὥφειλε τὴν διάσωσιν αὐτοῦ εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ τῶν γραμμάτων — ἐν τυπ. διαβολικὸν λάθος περιώνυμον καταστάν εἰς τὰ χρονικά τῆς τυπογραφίας ἐν τῇ Vidua Christiana ἀφιερωθεῖσα εἰς τὴν βασίλισσαν τῆς Οὐγγαρίας ἀδελφὴν Καρόλου τοῦ Ε'. Ὁ Ἐρασμος ὀλίγου δεῖν ν' ἀποθάνῃ ἐκ τοῦ τρόμου ἀναγνοῦς ἐν τῇ ἀφιέρωσει, Mentula (ἀντὶ Mente illa) usam eam semper fuisse que talem feminam deceret. Εἶδοποιῶ τοὺς εὐτυχεῖς κατόχους ἀντιτύπου τινὸς τῆς ἐκδόσεως ταύτης ὅτι ὑπάρχουσι βιβλίοφιλοι, οἵτινες ἀσμένως θὰ ἔδιδον εἰς ἀντάλλαγμα ἓνα τόμον ἱστοῦ ἀριθμοῦ σελίδων συνιστάμενον ἐκ τραπεζογραμμάτων τῶν ἑκατὸν δραχμῶν ἑκάστον.

Τίς ὁ μὴ ἀναγνοῦς τὸν μελαγχολικὸν ἀποχαιρετισμὸν τοῦ ἐλεγεριακοῦ ποιητοῦ Gilbert, εἰς τὴν ζωὴν; Τὸ μοναδικὸν τοῦτο σφάλμα παρχμορφοῦ οἰκτρῶς μίαν τῶν ἐκδόσεων τῶν ποιητικῶν αὐτοῦ ἔργων

Au baquet de la vie infortuné convive !

Τυπογράφος τις ὀλίγον λεπτολόγος ἢ ἀστεῖρος δὲν εἶπεν ἐν τινὶ ἐφημερίδι, ἐμιλῶν περὶ τῆς ἐπισήμου ὑποδοχῆς τοῦ πουριτανοῦ ὑπουργοῦ Guizot :

«Une foule immense emplissait l'amphithéâtre. L'illustrer homme d'Etat prend place au milieu des gredins et est accueilli par les plus vils applaudissements.

Καὶ ἡ μετοχικὴ ἐκείνη εταιρία, ἣτις ἠπειλεῖτο ὑπὸ κατastroφῆς καὶ ἵνα ἀνορθωθῇ ἐκ τῶν συκοφαντιῶν ἢ τῶν κακολογιῶν ἐδημοσίευσεν τὴν ἐπομένην περίφημον ρεχλάμαν :

«La Compagnie des mines de... n' a jamais été aussi prospère ; elle vient encore de s'enrichir de trois nouveaux filous (ἀντὶ filons).»

Καὶ τὸ μοναδικὸν ἐκεῖνο ἐπιτάφιον ἐπίγραμμα περιωνύμου δικηγόρου τῶν Παρισίων :

« M. X... a fini par s' éteindre épuisé après avoir braillé (ἀντὶ brillé) pendant vingt ans dans le barreau »

Παρισινή τις ἐφημερίς ἀνήγγειλεν οὕτω τὸν διορισμὸν ὀλίγον γνωστοῦ συγγραφέως ὡς ἀξιωματικοῦ τῆς ἀκαδημίας, (officier d'académie) — « Par dérision en date du... M. X... a été nommé officier d' académie ».

Ἐν ἐτέρᾳ ἐφημερίδι ἀνεγινώσκοντο τὰ ἐπόμενα « M. Durand a été dévoré par le bey de Tunis, et il s' en montre enchanté » (d é v o r é ἀντὶ décoié).

Ἄλλ' ἐπίσης ἀσεβὲς τυπ. σφάλμα εἶναι τὸ ἐξαγόμενον ἔκτινος ἐπισήμου φύλλου ἐπὶ τῆς Βασιλευσσοκρατορίας :

« M le ministre de la guerre est risible trois fois par semaine ». (ἀντὶ visible).

Καὶ τὸ ἐπόμενον συλλεγὲν ἐκ τῆς « Patrie » τῶν Παρισίων, φύλλου οὐχ ἥττον ἐπισήμου τότε. Εἶναι ἀνεκτιμήτου ἀξίας μαργαρίτης. Ἐσπέραν τινὰ ἀνεγινώσκει τις ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐφημερίδι : Un peu d' amélioration s' est manifestée dans l' état du prince Jérôme (Θεῖος Ναπολέοντος τοῦ Γ') ». Καὶ τῇ ἐπαύριον « Le vieux persiste ». Ἐν ἡ ἀντὶ ἐνὸς m προϋξήνησε τὸ ἀσεβὲς καὶ σκληρὸν συνάμα ἀμάρτημα.

Τὸ σοβαρὸν φύλλον Journal des débats ἔθετε εἰς τὸ στόμα τοῦ K. Guizot τὰ ἐπόμενα : « Je suis à bout de mes fa r c e s. » ἀντὶ f o r c e s, ἐν περιστάσει ἐν ἣ ὁ ὑπουργὸς οὗτος εἶχε παλαίστη μετὰ σπανίας ἐνεργείας κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ ἐχόντων ὑπὲρ αὐτῶν τὸν τύπον πάντων τῶν μεγάλων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

Τοιαῦται τυπογραφικαὶ ἀφαιρέσεις ἔσχον ἐνίοτε ἥρωικο-κωμικὰς συνεπείας. Οἱ τῶν βιβλιογραφικῶν περιέργων ἐρᾶσται ἐνθυμοῦνται ἀκόμη ὅτι ἐν τινι πραγματεῖᾳ φυσικῆς ἱστορίας ἀνεγινώσκοντο ἀπὸ τῆς πρώτης σελίδος « L' auteur est de la famille des Buses ». A u t e u r ἀντὶ autour. Ὁ δὲ συγγραφεὺς ἀποδοῦς τοῦτο εἰς κακηντρέχειαν ἔστειλε τοὺς μαρτυράς του εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ τυπογραφείου.

Ἐν τῶν περιωνυμωτέρων τοιούτων σφαλμάτων ἐξ ὧν γινώσκωμεν, εἶναι τὸ ἀναιδέστατον ἐκτεθειμένον ἐν τινι περικαλλεῖ ἐκδόσει Ὁρολογίου εἰς 10000 ἀντιτύπων, ὑπὸ τοῦ

σεδασμιωτάτου Affre ἀρχιεπισκόπου Παρισίων. Ἐν τῇ σελίδι τοῦ κειμένου σχετικῇ τῇ συνήθει λειτουργίᾳ, ἀντὶ τῶν λέξεων «Ici le prêtre ôte sa calotte» ἐτέθησαν αἱ λέξεις «Ici le prêtre ôte sa culotte».

—Ἐν τινι ἐκ Νεαπόλεω: ἀνταποκρίσει εἰς Παρισινὸν φύλλον ἐπεστελλετο: Le Vésuve en éruption lance des raves (ἀντὶ la ves). Ἡ τῶν λαχανικῶν τούτων ἐκ τοῦ ἡφαιστείου ἐκτίναξις παραληθεύσα καὶ ὑπ' ἄλλων φύλλων, διήγειρε γενικὴν θυμηδίαν.

Ἄλλος στοιχειοθέτης διέστρεψε φράσιν τινὰ τοῦ Ἀλφόνσου Κάρ, ὅστις μικροῦ δεῖν νὰ παραφρονήσῃ καὶ τοι ἦτο ἀνὴρ εὐφυῆς καὶ εἰθισμένος ἄλλως τε μὲ τοὺς τυπογραφικοὺς ἀστεισμούς. Ἡ φράσις εἶχεν οὕτω «La vertu doit avoir des cornes», ἐνῶ ὁ συγγραφεὺς ἔλεγε «la vertu doit avoir des bornes». Ἀλλὰ μὴ ἡ ἀκόλουθος ὑστερεῖ; Τὴν εὐρίσκουμεν ἐν τῇ ἐφημερίδι Monde: «L'amour du sucre retrécit l'âme et racornit le cœur.» Ἐνῶ ὁ δυστυχὴς συγγραφεὺς εἶχε γράψῃ: «L'amour du lucre etc».

Πρὸ τινων ἐτῶν ἀνεγινώσκοντο ἐν ταῖς «Petites affiches»— «Belle femme à vendre ou à louer, très productive si on la cultive bien.» Ἐννοεῖται ὅτι ἡ λέξις femme ἀντικατέστησε τὴν λέξιν ferme.

Τί δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τοῦ βασιλικοῦ ἐκείνου τυπ. σφαλμάτος ἐν τῇ Α' σελίδι τῆς Ἐπισήμου Ἐφημερίδος τοῦ Βελγίου, μὲ μεγάλους χαρκατῆρας δημοσιευομένου ὑπὸ τοῦ βασιλικοῦ τυπογραφείου: Messieurs les Sénateurs Messieurs les Députés. Οὕτως ἀπηυθύνετο ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἐνάρξει τοῦ Κοινοβουλίου πρὸς τὰ μέλη τῆς Κάτω Βουλῆς.

Ἡμεῖς αὐτοὶ πολλάκις ὑπῆρξαμεν θύμα μυσαρῶν τυπ. σφαλμάτων, λίαν εὐεξηγήτων ἄλλως τε, ὅτε τῶν στοιχειοθετῶν τοῦ Messenger d' Athènes μὴ γινωσκόντων συνήθως οὔτε λέξιν γαλλικὴν. Παρατιθεμεν ἐν μόνον ἐκ τῶν πολλῶν, ὅπερ παραλαβὸν τὸ Figaro ἔκαμε τὸν γύρον τοῦ κόσμου. «On nous écrit du pays des Trucs». Trucs ἀντὶ Turks. Ἡ μετὰ θέσις τῶν γραμμάτων ἐδίδε καὶ δίδει ἀκόμη περιεργὸν ἰδέαν τῆς Τουρκίας.

Τὰ τοιαῦτα εἶναι ἄπειρα, ἀναφέρω δὲ τελευταῖον ἓν, ὅπερ ἔσται πάντοτε τῆς ὥρας.

Ἐν ἡ ἐποχῇ Ναπολέων ὁ μέγας ἔτρεφε μεγάλας ἐλπίδας ὡς πρὸς τὴν σύναψιν σχεδίου συμμαχίας μετὰ τῆς Ρωσσίας, ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ «Moniteur de l' Empire» ἄρθρον περιέχον τὸ ἐπόμενον χωρίον, ὅπερ μικροῦ δεῖν νὰ περιπλέξῃ τὰ δύο κράτη. Les deux souverains Ναπολέων καὶ Ἀλέξανδρος Α' dont l' un ne peut être qu' invincible » Ὁ συντάκτης εἶχε γράψῃ l' union, ἀλλὰ τὰ τρία τελευταῖα στοιχεῖα (ion) εἶχον ἐκρύβῃ κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν. Ὁ ρῶστος μονάρχης ἡγανάκτησε σφόδρα ἀναγνούς τὴν οὕτω παραμορφωθείσαν φράσιν, αἱ δὲ κατόπιν γενόμεναι ἐπανορθώσεις δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξελείψωσιν, ὡς λέγεται, ἐκ τοῦ πνεύματός του τὴν ἰδέαν ὅτι ἤθελον δῆθεν νὰ σκώψωσιν αὐτόν.

A. Z. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΛΙ

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Αἱ πτωχαὶ ἰδέαι περιβεβλημέναι πομπώδεις φράσεις μοῦ κάμνουν τὴν ἐκτύπωσιν παιδίων ἐνδεδυμένων φορέματα μεγάλων.

Ἡ ζωὴ εἶνε στιγμιαία ἀπέναντι τῆς αἰωνιότητος. Ἀλλ' ἡ στιγμή αὕτῃ ἐξαρκεῖ πρὸς ἐπιχείρησιν αἰωνίων πράξεων.

Ἡ συνείδησις εἶνε ὡς τὰ γάντια τῆς Σουηδίας : φοροῦνται λερωμένα.